

Дослідження, розробки, проекти з питань
публічного управління та адміністрування

УДК 78.046-021.65:351/354:005.336.2

Івацко Тетяна Сергіївна

аспірантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

Комунального закладу вищої освіти

«Вінницька академія безперервної освіти»

Ivatsko Tetiana

Graduate Student of the Specialty "Public Management and Administration"

Communal institution of higher education

"Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID: 0000-0001-9736-4852

Василенко Надія Володимирівна

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри управління та адміністрування

Комунальний заклад вищої освіти

«Вінницька академія безперервної освіти»

Vasylenko Nadia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Management and Administration

Communal institution of higher education

"Vinnytsia Academy of Continuing Education"

ORCID: 0000-0002-1087-4591

**АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МЕДІАЦІЇ В
УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ»**

THE TOPICAL ISSUE OF TRAINING MEDIATION MASTERS STUDENTS IN THE CONTEXT OF MASTERS PROGRAM IN "PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION"

Анотація. Основною метою суперечки між сторонами завжди була її успішна резолюція якнайшвидше і з найменшими витратами для сторін. Ефективною альтернативою державній судовій системі є Альтернативна вирішення суперечок (ADR), з яких однією з основних процедур є посередництво. Процес розвитку медіації в Україні є складним та трудомістким. Така процедура досі не сприймається як звичайний спосіб вирішення суперечок між суспільством, а громадяни, зазвичай, не мають інформації стосовно суті медіації, її основні принципи та переваги перед судовими процесами. Розвиток посередництва в Україні в повноцінний соціальний та юридичний інститут вимагає ряду факторів: створення регуляторних рамок, які б регулювали організацію та активність медіації та посередників; сприяння посередництву шляхом інформування громадян та певних професійних груп про можливість вирішення суперечок шляхом посередництва; створення та розвиток асоціацій професійних медіаторів; підготовка медіаторів уповноваженими організаціями, впровадження курсів посередництва в університетах та навчальних закладах; розвиток міжнародного комерційного посередництва. Медіатори – це професіонали, які навчаються посередницьким суперечкам та надають послуги з посередництва фізичним особам, бізнесом та урядовим органам у різних умовах – громад, шкіл, бізнесу, державних агенцій, судів та багатьох інших. Посередництво стосується структурованого процесу вирішення спорів «згідно з тим, що дві або більше сторін спроби спору самотійно, на добровільній основі, досягти угоди про врегулювання їх суперечки за сприяння посередника». У своєму сучасному вигляді посередництво

зародилося в США, де його підтримували та інтегрували в судовій владі. З цього часу посередництво поширилося по всьому світу з дивовижною швидкістю. Україна з часу ухвалення Закону «Про медіацію» запровадила інтегроване правове забезпечення медіації, що відповідає національним підходам до правового регулювання суспільно значущих відносин і забезпечує законодавчий фундамент для подальшого розвитку спеціальних правових режимів медіації в різних сферах суспільних відносин. Розглянуто особливості освіти та сертифіката, що підтверджує проходження базової та/або спеціалізованої підготовки медіатора.

Ключові слова: медіатор, посередництво, сертифікат, суспільні відносини, освіта.

Summary. *The main purpose of the dispute between the parties has always been its successful resolution as soon as possible and at the least cost for the parties. An effective alternative to the state judicial system is an alternative to dispute (ADR), one of the main procedures is mediation. The process of mediation development in Ukraine is complex and time consuming. Such a procedure is still not perceived as a common way of resolving disputes between society, and citizens usually do not have information about the essence of mediation, its basic principles and advantages over lawyer. The development of mediation in Ukraine in a full social and law institute requires a number of factors: the creation of a regulatory framework that would regulate the organization and activity of mediation and intermediaries; promoting mediation by informing citizens and certain professional groups about the possibility of resolving disputes through mediation; creation and development of associations of professional mediators; preparation of mediators by authorized organizations, introduction of mediation courses in universities and educational institutions; development of international commercial mediation. Mediators are professionals who study intermediary disputes and provide mediation services to*

individuals, business and government bodies in different conditions – community, schools, business, state agencies, courts and many others. Mediation concerns a structured dispute resolution process "according to the fact that two or more parties to an attempt at a dispute independently, on a voluntary basis, to reach an agreement to settle their dispute with the assistance of the mediator." In its modern form, mediation originated in the United States, where it was supported and integrated in the judiciary. Since then, mediation has spread around the world at amazing speed. Since the adoption of the Law on Mediation, Ukraine has introduced an integrated legal support for mediation, which corresponds to national approaches to the legal regulation of socially significant relations and provides the legislative foundation for the further development of special legal regimes of mediation in various spheres of public relations. The peculiarities of education and a certificate confirming the passage of basic and/or specialized mediator training are considered.

Key words: *mediator, mediation, certificate, public relations, education.*

Постановка проблеми. Зусилля щодо посилення ролі громадянського суспільства в «миротворчості» вкорінені в практиці мудрості та результатів досліджень, що громадянське суспільство здатне збільшити ймовірність досягнення та реалізації мирних угод. Пропозиція про те, що громадянське суспільство є незамінним у мирних процесах на всіх рівнях, вже стало істиною в дослідженні конфліктів та мирних досліджень, що призвело до так званого мульти-трек-підходу з особливим акцентом на роль дипломатії людей до людей.

Не дивно, що цей підхід також застосовувався в Україні на основі досвіду інших збройних конфліктів, насамперед у світі, що розвивається. Однак ця стаття свідчить про те, що не весь досвід громадянського суспільства «миротворчості», що впливає з контексту країн, що розвиваються в Африці чи Азії, безпосередньо застосовуються до України.

Він стверджує, що серед інших контекстних факторів, присутність, потенціал та потенціал «миротворчості» місцевих професійних миротворців – посередників та фасилітаторів діалогу – відрізняють український конфлікт від інших контекстів. Мабуть, міжнародна спільнота та іноземні дослідники не повністю оцінили цю роль, принаймні на початку кризи. Ця стаття є першою спробою привернути увагу міжнародної наукової та політичної спільноти до цього явища. Це говорить про те, що медіаторів та фасилітаторів діалогів слід розглядати як незалежних суб'єктів, які керують процесами миротворчості в Україні, одночасно є невід'ємною частиною громадянського суспільства за будь-яким визначенням.

Вчені, які вирішують проблеми медіації, визначили та проаналізували різні причини, які перешкоджають його активному застосуванню в юридичній галузі, зокрема, в Україні. Дійсно, наявність законодавчих, моральних, етичних, психологічних та економічних проблем перешкоджає активному розвитку медіації в Україні. У цьому аспекті, на наш погляд, основне гальмування процесу розвитку медіації відіграє недостатній рівень довіри громадськості практично у всіх елементах юрисдикційної системи України, низька обізнаність громадськості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В рамках нашого дослідження відокремимо найбільш значимі публікації українських вчених в даному питанні.

Василенко Н. та Івацко Т. запропонували методичні засади щодо практичного використання моделі програмних результатів навчання магістрів з публічного управління та адміністрування із застосуванням компетенцій медіації та діалогу; обґрунтовано діяльність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які мають забезпечити розвиток програмних компетентностей магістрів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» [1]. Новацією дослідження [1] є

необхідність формування соціокомунікативної компетентності застосування в практичній діяльності моделі медіації та діалогу для вироблення стійкості до стресів у здобувачів освіти.

Бабіна В. О. та Латишева В. В. стверджують, що наразі існує тенденція до зростання наукового інтересу щодо формування міжнародного іміджу України, спричиненого підвищенням ролі міжособистісної комунікації, тяжіння до естетизації соціальної реальності, домінуванням візуальної форми світосприйняття, поширенням інтерактивних медійних технологій тощо [2]. Саме навчання медіаторів допоможе вирішити проблему формування позитивного міжнародного іміджу України.

Марцеляк О. В. визначає, що дуже важливим напрямком діяльності префектів є виконання ними ролі медіаторів, тобто, як правило, будучи «людиною зі сторони» вони сприймаються місцевими політичними елітами в якості ефективного медіатора в суперечках між різноманітними місцевими органами, політичними силами [3].

Костюченко О. Є., Монаєнко А. О., Атаманчук Н. І. відтоують думку, що для розвитку медіації (як форми захисту цивільних прав) необхідно внести зміни до Закону України «Про медіацію», зокрема: мають бути нормативно визначені термінологічні поняття щодо угод, які укладаються у сфері медіації, тобто слід надати таким договорам чітку галузеву належність, адже сам факт договірної природи таких угод не розкриває базових засад правового регулювання порядку укладання і досягнення домовленостей у таких договорах, а також їх виконання [4].

Мета статті полягає в аналізі існуючих аспектів проблем підготовки фахівців з медіації в умовах магістратури «публічне управління та адміністрування».

Виклад основного матеріалу. Україна з часу ухвалення Закону «Про медіацію» [5] запровадила інтегроване правове забезпечення

медіації, що відповідає національним підходам до правового регулювання суспільно значущих відносин і забезпечує законодавчий фундамент для подальшого розвитку спеціальних правових режимів медіації в різних сферах суспільних відносин.

Базова підготовка медіаторів здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання [5]. Програма базової підготовки медіатора включає теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок [5].

Підготовка медіаторів, крім базової, може включати спеціалізовану підготовку відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності [5].

Після проходження базової та/або спеціалізованої підготовки та підтвердження набутих компетентностей видається відповідний сертифікат, у якому зазначаються такі відомості (рис. 1).

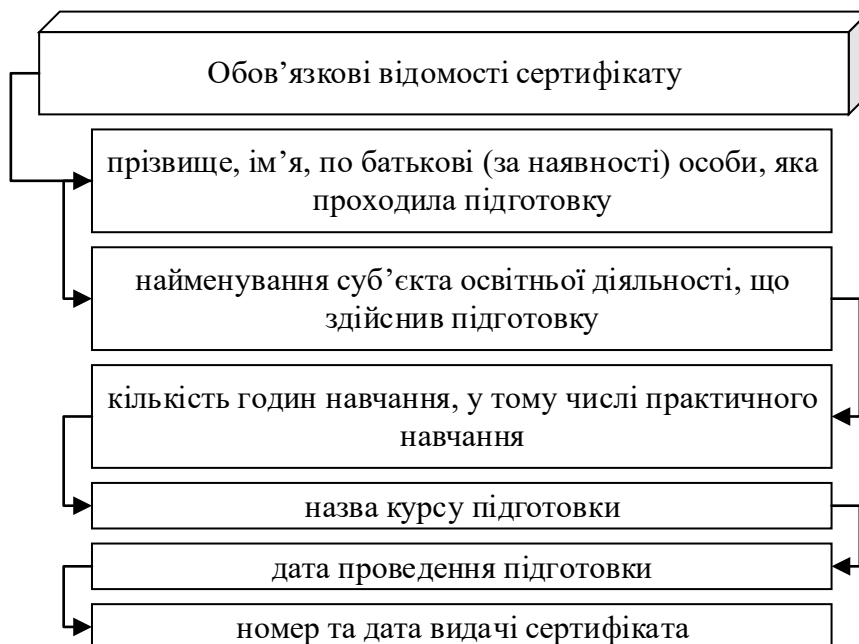

Рис. 1. Обов'язкові відомості сертифікату, що підтверджує проходження базової та/або спеціалізованої підготовки медіатора

Джерело: побудовано автором на основі даних [5]

До сертифіката, що підтверджує проходження базової та/або спеціалізованої підготовки медіатора, можуть бути включені й інші відомості, визначені суб'єктом освітньої діяльності, що здійснив підготовку [5].

Забезпечення позитивного сприйняття Інституту посередництва українським суспільством, за умови, що як судові органи, так і особи, що займаються посередництвом. Операція та переваги вирішення суперечок за допомогою цієї процедури, а також особливості, що відрізняються від традиційної державної судової системи.

Інформованість суспільства про процес посередництва, його переваги перед традиційними судовими процесами та вирішенням суперечок, організаціям, які його здійснюють, сама ідентичність посередника є, мабуть, найважливішим фактором його розвитку. Сприяння розвитку медіації в нашій країні можливе лише шляхом привернення уваги людей до нового альтернативного способу вирішення суперечок.

Ще одна перешкода для здійснення процедури посередництва в Україні, яка тісно пов'язана з низьким рівнем юридичної обізнаності громадян, є проблемою низької юридичної культури населення України. Історичним фактором цього є переважання у масовій свідомості пострадянського суспільства сприйняття закону виключно як інструменту політики, інструменту примусу, як воля будь-якого конкретного правлячого класу чи влади, консолідованої в законі. Мабуть, найважливішим елементом юридичної культури, яка впливає на усвідомлення громадськості, є стан верховенства права в суспільстві загалом.

Також бракує адекватного фінансування та незначної підтримки з боку держави, яка відіграє негативну роль на ранніх стадіях розвитку медіації в країні. Правильне фінансування для просування та впровадження альтернативних процедур у суспільному житті може

забезпечити необхідний рівень сприйняття громадськості про процес медіації. Враховуючи, що діяльність з впровадження посередництва спрямована на полегшення завантаження судів, держава повинна виявити інтерес до своїх результатів.

До цих пір, на жаль, діяльність держави в галузі посередництва була зведена до розгляду проєктів законів про посередництво та фінансування спеціальних курсів посередників у державних навчальних закладах. Тому, за відсутності адекватної фінансової підтримки з боку держави та ініціативи зверху вниз, спрямованій на розвиток медіації, не потрібно включати в кількість країн, що розвинуті Інститут медіації. Проєкти, реалізовані в Україні, спрямовані на розробку відновлення справедливості в Україні, зазвичай, впроваджуються витратами міжнародних державних та неурядовими організаціями, що не сприяє розповсюдженню ініційованих міжнародних програм через припинення їх фінансування.

Той факт, що в Україні в цей час є переважно громадські фонди для розвитку медіації, добре відомий [6]. Самоорганізовані посередники, які в рамках відповідних проєктів, що стосуються міжнародних, розробляють приватну модель медіації, залучають фахівців з юристів, нотаріусів, психологів, соціальних працівників для створення професійного корпусу незалежних медіаторів.

Серед найвідоміших у цьому сенсі – Український центр посередництва в Академії бізнесу Києво-Могилянки, Медіаційна школа в юридичній академії в Києві, регіональна медіаційна група Одеси, що базується в Академії юридичної академії Одеси.

Центри розвитку медіації, а також спеціальні курси з посередництва пропонуються у вищих навчальних закладах. Слід зазначити, що іноді вони створюються в державних навчальних закладах і фінансуються за рахунок державного бюджету України. Прикладом цього є новий курс спеціалізації «Резолюція конфліктів та посередництво» для магістерської

програми на факультеті соціології та права Національного технічного університету України [7].

Навчання курсів посередництва в юридичних університетах під час підготовки фахівців з права також активно проводиться, і, як свідчить наш аналіз, динаміка кількості таких курсів поступово зростає [6]. Сьогодні провідні юридичні університети в країні вже запровадили курси, пов'язані з вивченням самого посередництва. Зокрема, в Національному університеті Києва ім. Тараса Шевченка, є курс «Альтернативне вирішення суперечок»; Юридичний університет імені Ярослава Мудрого пропонує курс «Теорія та практика посередництва»; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича представив курс «Професійний посередник» тощо [8].

Окрім курсів посередництва, що викладаються в юридичних університетах чи юридичних закладах, такі курси також викладаються на факультетах соціології та психології. Прикладом є магістерська програма «Резолюція конфліктів та посередництво» на факультеті соціології та права КПІ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Спираючись на висновки емпіричного дослідження, ця стаття продемонструвала, що роль громадянського суспільства в «миротворчості» в межах суспільства після Євро майдану визначається присутністю самоорганізованого, самосвідомого та кваліфікованого професіонала

Будучи частиною широкого громадянського суспільства, українські професійні миротворці – посередники та фасилітатори діалогу – потенційно можуть відігравати провідну роль у процесах «миротворчості» та примирення.

Медіатори представляють професійну спільноту з більш ніж 3000 людей, які навчаються навичкам посередництва з середини 1990-х років, і включають кілька національних та регіональних навчальних центрів. Українські посередники були досить успішними у встановленні своєї

професійної ідентичності на основі єдиної моделі посередництва – полегшення посередництва. Ця опора на єдину модель професійної практики забезпечила досить швидке та послідовне формування професійної ідентичності, і, в той же час, залишили двері відкритими для деяких контрольованих оціночних практик. Хоча спільнота медіації все ще стикається з багатьма проблемами, такими як розвиток попиту на посередницькі послуги, вони представляють високо компетентну та яскраву професійну спільноту, яка відстежує саморегуляцію та співпраця з усіма іншими зацікавленими сторонами.

Література

1. Василенко Н., Івацко Т. Формування програмних компетентностей в умовах магістратури з публічного управління та адміністрування: медіаційна та діалогічна компетенції. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2023. № 3. С. 44–51.
2. Бабіна В. О., Латишева В. В. Проблеми формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. *Наукові перспективи*. 2021. № 7 (13). С. 101–120.
3. Марцеляк О. В. Статус префектів Франції: законодавче регулювання та практика функціонування. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2015. № 3-4. С. 56–69.
4. Костюченко О. Є., Монаєнко А. О., Атаманчук Н. І. Медіація як форма захисту цивільних прав. *Нове українське право*. 2022. № 1. С. 49–56.
5. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. *Голос України*. 2021. 14 груд. (№ 236). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 25.09.2023).

6. Подковенко Т. Медіація: міжнародно-правові стандарти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 4 (12). С. 47–54.
7. С'єдіна І. І. Медіація в цивільно-правових спорах: досвід Великобританії. *Наше право*. 2017. № 4. С. 172–178.
8. Поліщук М. Я. Моделі медіації: порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. № 1. С. 52–56.

References

1. Vasylenko N., Ivatsko T. Formuvannia prohramnykh kompetentnosti v umovakh mahistratury z publichnoho upravlinnia ta administruvannia: mediatsiina ta dialohichna kompetentsii. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezpererвної osvity. Seriia «Ekolohiia. Publichne upravlinnia ta administruvannia»*. 2023. № (3). S. 44–51.
2. Babina V. O., Latysheva V. V. Problemy formuvannia pozytyvnoho imidzhu Ukrainy na mizhnarodnii areni. *Naukovi perspektyvy*. 2021. № 7 (13). S. 101–120.
3. Martseliak O. V. Status prefektiv Frantsii: zakonodavche rehuliuвання ta praktyka funktsionuvannia. *Malyi i serednii biznes (pravo, derzhava, ekonomika)*. 2015. № 3-4. S. 56–69.
4. Kostiuchenko O. Ye., Monaienko A. O., Atamanchuk N. I. Mediatsiia yak forma zakhystu tsyvilnykh prav. *Nove ukrainske pravo*. 2022. № 1. S. 49–56.
5. Pro mediatsiiu : Zakon Ukrainy vid 16.11.2021 № 1875-IX. Holos Ukrainy. 2021. 14 hrud. (№ 236). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (data zvernennia: 25.09.2023).
6. Podkovenko T. Mediatsiia: mizhnarodno-pravovi standarty. *Aktualni problemy pravознавства*. 2017. № 4 (12). S. 47–54.

7. Siedina I. I. Mediatsiia v tsyvilno-pravovykh sporakh: dosvid Velykobrytanii. *Nashe pravo*. 2017. № 4. S. 172–178.
8. Polishchuk M. Ia. Modeli mediatsii: porivnialno-pravovyi analiz dosvidu zarubizhnykh krain. *Sudova ta slidcha praktyka v Ukraini*. 2016. № 1. S. 52–56.